

UPPSAGDA!

Mer än 200 000 människor i Sverige är arbetslösa. Rapporter om företag som lägger ned kommer varje dag. En av dem gäller den gamla tvättmedelsfabriken i Nyköping.

265 anställda, samtliga med många års anställning, mister jobben. Vi har träffat fem av de uppsagda tjänstemännen och i en serie reportage ska vi skildra deras nya vardag.

Här är den första rapporten.

TEXT: MARIE LOUISE ANDERSÉN
FOTO: LASSE SKOOG

Nedläggningsbeslutet kom den 27 januari. Så sent som i höstas anade ingen att Levers tvättmedelsfabrik i Nyköping med anor från 1800-talet skulle stänga.

Här finns ingen tjänsteman som arbetat kortare tid än 17 år, de flesta har haft sin utkomst på föregångaren, "gamla Sunlight" de senaste två, tre decennierna. Från jobbet på tvättmedelsfabriken räknade man att bli pensionerad.

En dryg vecka har gått sedan de 265 anställda fick beskedet om nedläggningen. ▶

De har jobbat tillsammans i över tjugo år. När Lever lägger ned hamnar de i en annan slags gemenskap - arbetslösheten. Från vänster: Laszlo Arato, Kerstin Carlsson och Henry Larsson.

Mellan förhandlingar och fackmöten är Mona Larsson hemma hos Johan 6 år, som har ont i magen.

SIF-klubbens ordförande Laszlo Arato är inte överens med företaget. Ägarna vill lägga ned, trots att det finns hållbara kalkyler som visar att Lever kan drivas med vinst.

Karin och Roland Blomgren blir båda arbetslösa efter 22 respektive 27 års anställning på Lever.

"Offensiv satsning bästa lösningen"

Olle Hammarström, SIF:s utbildningschef, har tittat närmare på vilka möjligheter Nyköping har till industriell expansion.

— Vi ska inte bara fråga oss vad vi kan göra åt arbetslösheten, säger han. I stället ska vi ta reda på vad som kan göras för att utveckla industrin.

Felet med Nyköping är enligt Hammarström att nästan inga företag ägs av nyköpingsbor. Industristrukturen är dessutom osammanhängande. Man producerar, med undantag av Wedholms som tillverkar mjölktankar åt bönderna, mest udda produkter.

Hammarström nämner Studsvik och Skavsta flygfält som de stora utvecklingspotentialerna i nyköpingsområdet. På flygfältet finns redan 600 arbetstillfällen i 40 olika företag.

Nyköpings goda läge kan utnyttjas bättre. Med flyg, en stor egen djuphamn och bra järnvägsförbindelser borde det gå att sy ihop ett bra industriellt samarbete.

Därför har SIF-klubbarna i regionen bildat ett nätverk. Tillsammans ska man göra studiebesök hos varandra för att på så sätt utveckla ett större yrkessamarbete.

— I dag vet man inte vad grannindustrin har för kapacitet, säger Olle Hammarström.

Den största arbetsgivaren i Nyköping är kommun och landsting med sammanlagt 7 500 anställda, men 350 ska bort. Andra stora arbetsgivare i Nyköping är bland andra Scania med 600 anställda, Studsvik 450, CEWE AB 350, Nyge AB 310, Mecman 275, Thorsmans 260 och Wedholms 250. □

Veckan innan demonstrerade många mot Levers planer på att stänga fabriken.

Vintern har kommit till Nyköping, kommunen med 42 000 invånare där 1 600 redan nu går arbetslösa. Två skorstenar bolmar över staden: Levers med varmvattenånga och värmeverkets. Snart är det bara en.

Under ytan sjuder det

Den gamla fabriksbyggnaden av betong ligger där precis som alltid. Ett nervöst lugn präglar fabriken inre. Alla har drabbats lika, den sista juni stoppas driften.

Människors liv har formats av fabriken. Men även sedan den har stängt kommer deras vardag att likna varandras: arbetslöshetens.

De relativt unga, kommer de att hitta nya jobb, kan de bo kvar och hur kommer deras ekonomi att bli utan Lever?

SIF-tidningen ska följa några av dem under en tid av osäkerhet: Mona och Karin på labbet och Karins man Roland i fabriken, processingenjören Henry, Kerstin som jobbar med inköp och Laszlo som är ordförande i SIF-klubben.

Den första augusti kommer alla utom Laszlo att få ersättning från arbetslöshetskassan under 300 arbetsdagar. Mona med 544 kronor per dag, Karin med 523, Kerstin 425 och Henry 564 kronor. Laszlo som är över 55 år gör sin sista arbetsdag den sista januari 1993 och får därefter 564 kronor i 450 dagar plus ersättning från trygghetsrådet så att hans inkomster når upp till 80 procent av hans lön. Samma konstruk-

tion gäller för Henry. Därefter är alla utförsäkrade.

Bara en början

I den kulturmärkta entrédelen, Sunlights gamla huvudbyggnad, står produkter stolt paraderande från Unilevers tvättmedels- och tvåttillverkning; flaskor av plast och förpackningar av papp fyllda med flytande och fast från fabriken och koncernens andra enheter.

57 000 ton tvättmedel, företrädesvis miljökritiserade Via, tillverkas här per år. Fabriken går med vinst, 25 miljoner 1991, så det är inte därför man ska lägga ned.

— Ägarna lägger ned fabriken för att koncentrera tillverkningen i Europa och göra den svenska marknaden till slutet i en distributionskedja, säger SIF-klubbens vice ordförande Mona Larsson.

Så kan det gå med en industri med starkt internationellt ägande, något som Mona be-tecknar som ett geografiskt handikapp för företaget och för Sverige. Hon ser Saab i Nyköping, där hennes man arbetar, som nästa offer.

Saab flyttade nyligen sitt huvudkontor från Nyköping till Trollhättan. General Motors äger en stor del av Saab... Mona ser rätt när hon hör ordet "utländska ägare".

— Nedläggningen av Lever är ett skrämmande exempel på hur det antagligen går för många svenska industrier när vi blir medlemmar i EG. Det första tecknet på nedläggning är när chefstjänsterna på huvudkontoret besätts med utlänningar. Svenska chefer hade kanske slagits för oss i

Brüssel, där Lever Europe ligger.

Mona har jobbat i 17 år på Levers laboratorium. Med sina 38 år är hon en av de yngsta på företaget. En nästan avsmnad SIF-klubb valde henne 1990 till vice ordförande. Snart konfronterades hon med chefer och ägarrepresentanter som sa att "alla siffror visar att vi måste lägga ned".

— Vi fick information men vi fick inte delta i utredningsarbetet. Men en löntagar-konsult kom fram till att det skulle kosta lika mycket att investera i företaget som att lägga ned.

Chockbeskedet kom måndagen den 21 oktober då de anställda möttes av röda lappar som kallade till informationsmöte.

En hemlig utredning släpptes av företagsledningen: Lever kommer bara att syssla med försäljning och marknadsföring i Sverige. Fabriken ska läggas ned.

Van vid chocker

Samma obeskrivliga känsla som drabbade Mona vid nedläggningsbeslutet hade hon upplevt ett år tidigare då hon fick reda på att hon hade bröstcancer. Operationen lyckades, Mona var tillbaka på jobbet efter sex veckor.

Engagemanget kring nedläggningen har tagit mycket tid i anspråk. Hemmet med tre barn och make har blivit eftersatt, tycker hon.

Hon är irriterad över att Lever Europe har svikit fabriken i Nyköping vars produktionskapacitet kan jämföras med koncernens fabriker i Turkiet, Portugal och Schweiz. Värste konkurrenten, Procter &

Gamble, står som förebild. Nu gäller centralisering.

— För några år sedan sa Unilever att deras styrka låg just i att produktionsenheterna var så decentraliserade. Vår teknik har varit densamma sedan 30-talet, nu kommer man att investera stort ute i Europa i stället för här.

Mona funderar på framtiden. På bänken framför hennes höga uppskrubbara laboratoriestol av gammal modell ligger anteckningar om utbildningar och skolor. Något nytt jobb har hon inte en tanke på. Sådan är arbetssituationen i Nyköping.

Hon sökte en ettårig vårdutbildning i Nyköping. Men så drogs anslagen in.

— Utbildningsmöjligheterna för äldre är lika med noll, och det är svårt att få studiebidrag om man redan har gymnasiebetyg.

Överkörd

Kanske kan arbetsförmedlingen och trygghetsrådet komma med några idéer om utbildning när de besöker Lever nästa vecka. Till dess undersöker Mona möjligheten att studera personaladministration i Linköping.

När Mona ser tillbaka på den intensiva fackliga aktiviteten det senaste året och ser resultatet tror hon inte på facket styrka i nedläggningssammanhang.

— I de små frågorna kan vi vara överens men i de stora har vi inte mycket att säga till om.

För alla, utom för dem som är över 55 år, gäller sex månaders uppsägning. Unilever kommer sannolikt att ge avgångsvederlag

av ännu okänd storlek. Arbetslöshetskassa utgår med maximalt 564 kronor per dag i cirka 14 månader. Hösten 1993 kommer ekonomin att försämrats ytterligare.

Maktlösa brickor

Laszlo Arato är 56 år. Jobbar med förpackningsutveckling och kontroll av emballage. På Lever har han arbetat i 23 år. Han är SIF-klubbens ordförande. Laszlos kontorsrum är tillika SIF-expedition. Han har insett fackets maktlöshet i spelet om Lever Nyköping.

— Nedläggningen är ett företagspolitiskt drag från kontoret i Bryssel. Det sorgliga är att man som facklig förtroendeman känner sig maktlös. Trots löntagarkonsultens bevis på att fabriken kunde drivas vidare, trodde inte företagsledningen på argumenten. De bara viftades bort.

Laszlo funderar över inredningen i sitt rum, som snart kommer att fraktas bort. Lådor kommer att tömmas och bokhyllornas innehåll av pärmars langas på soptippen. De som är 55 år och däröver anförtros troligen den uppgiften fram till årsskiftet.

— De viktigaste pärmarna är årets SIF-pärm och pärmen för kvalitetskontroll och reklamationer, säger Laszlo på frågan om vad som är värt att spara av hans arbete på Lever.

Australien nästa?

Laszlo bor med hustru Györgyi i bostadsrätt i Nyköping. Lever är hans tredje arbetsplats sedan han kom hit från Ungern 1957. I Örebro och Viskafors har han arbetat och

bott innan han kom till Nyköping 1969. Han besökte släktingar i Australien i vinter.

Vad tror Laszlo om sin framtid?

— Kanske reser jag till Australien igen eller återvänder till Ungern, funderar han högt. Men där finns väl inga papper om mig längre. Troligtvis är jag fortfarande ungersk medborgare.

Men husen har blivit dyrare där också. Han skulle slagit till för tio år sedan då allt var mycket billigare. Nej, antagligen kommer Laszlo och hans fru att bo kvar i Nyköping, promenera runt Nyköpingshus och dricka kaffe med dopp i Tovastugan.

Där kan han fundera över knepiga bridgpartier och nya givar. Laszlo är distriktsmästare i bridge. Spelar tillsammans med sin fru i BK 55 i Nyköping.

Hundliv väntar

Med en uppslukande hobby klarar man kanske en arbetslöshet som gränsar till pensionering. Det gäller dock inte Karin Blomgren, 41, som jobbar på labbet sedan tjugo år.

Från rökrummet hörs hon skratta så där galghumoristiskt som bara Levers laboratorieanställda kan. Hon ropar:

— Nu blir det andra tider! Nu blir det hundar!

Men hennes ögon är sorgligt rödkantade när hon berättar om sina känslor och om Lever:

— Först blev jag väldigt ledsen, eftersom vi är två i familjen som jobbar här. Jag har gått igenom ett riktigt sorgearbete. Först var allt tomt. Jag kunde inte tänka en hel

Forts på sid 23

tanke. Men när nedläggningsbeslutet kom i januari och vi fick ett datum, den 31 juli som sista arbetsdag. Då kändes det bättre.

Hon tänkte på huset i Stigtomta där hon och maken *Roland* bor. De vill bo kvar. Hon saknar gymnasieutbildning. Också hon har upptäckt att det snålas på vuxenutbildningen. Kanske känner hon inte för att studera nu, utan hoppas på ett jobb ändå. Annars satsar hon på sin fritidssysselsättning — hundar.

— Jag har beställt en West Highland White terriervalp som kommer i sommar. Kanske kan jag starta en kennel.

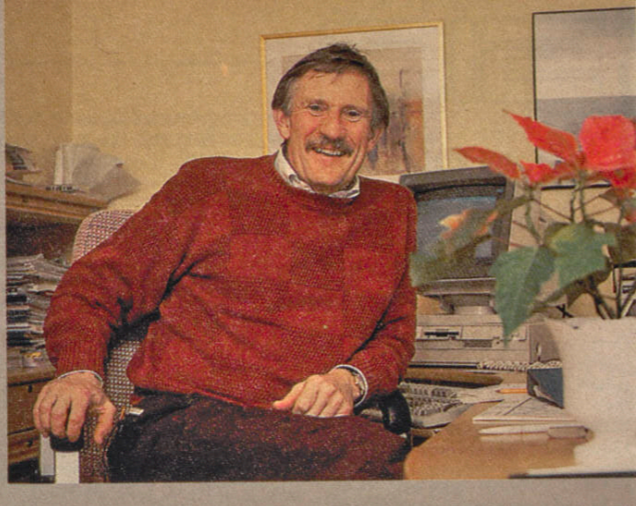
Sorglös...?

Några sorger tycks inte trycka *Henry Hultgren*. Han är 53 år och processutvecklare. Att det snart inte kommer att finnas så mycket process att utveckla bekymrar honom inte. Antagligen har han sett lika glad och optimistisk ut alla de trettio år han jobbat här. Hans uppgift är fabriken sprajpulver.

Han har inget nytt jobb på gång, tycker att han med sin breda kunskap i industrin och sin laboratoriebakgrund borde klara sig, trots att det inte finns någon tvättmedelsfabrik att gå till. Nej, sorgerna skjuter han på framtiden.

— Egentligen har jag inte trängt in i tanken att bli arbetslös och så djävla gammal

Henry Hultgren försöker vara glad som alltid. Framtiden bekymrar honom inte — ännu.

vill man ju inte känna sig, säger han och skrattar.

— Levers öde beror på att fabriken inte är svenskägd. Lever maximerar sin vinst och skiter i Sverige som producent.

Men Henry vill minnas Lever som det välskötta och bra företag det en gång var.

'Nödjobb' på annan ort

49-åriga *Kerstin Carlsson* är både tvivlande och viss om sin framtid. Hon köper in banderoller m m till tvättmedelsförpackningarna på Lever där hon har arbetat i 28 år.

— Jag tänker på min ålder. Är någon arbetsgivare intresserad av 50-åringar? Som

någon hemmafru kan jag inte se mig själv, säger hon som har två tonåringar hemma.

— Men jag har funderat på att nappa på ett kortare "nödarbete" i Linköping i höst, säger Kerstin hemlighetsfullt.

Kerstin med make *Jan-Olof* bor bra i eget stort hus i Nyköping där de bebor ena halvan, medan den andra är uthyrd som tre lägenheter. Jan-Olof jobbar med "franchising" i brödbranschen, så än så länge fungerar vardagen.

— Ja, än så länge. Men jag har kommit fram till att det är viktigt att hålla humöret uppe, eländet gör sig nog gällande, säger Kerstin som hoppas på fortsatt gemenskap med de anställda på Lever även sedan fabriken slagit igen sina portar. □